

RIKTLINJER FÖR SPRÅKSTÖD TILL FLERSPRÅKIGA BARN I ÖSTERMALMS FÖRSKOLEVERKSAMHET

I stadens budget för 2008 har kommunfullmäktige (KF) preciserat förskolans betydelse för barns utveckling. KF:s mål är tillsammans med gällande lagstiftning och stadsdelsnämndens mål, utgångspunkterna för Barn och ungdoms avdelnings (BoU) verksamhetsplan för 2008. BoU har formulerat prioriterade utvecklingsområden och aktiviteter som enheterna ska genomföra under verksamhetsåret för att nå målen.

Att delta i en pedagogisk verksamhet redan från tidig ålder kan ge stora möjligheter till individuell utveckling. Förskolan ska ta tillvara den möjlighet som ges att på ett tidigt stadium uppmärksamma barn som möter svårigheter. Barn med svenska som andraspråk ges en större möjlighet att lära sig svenska före skolstarten om de deltar i den pedagogiska förskolan.

Förskolan ska arbeta med att stärka alla barns språkutveckling, identitet och självkänsla för att stimulera till fortsatt utveckling och lärande. Det krävs en medvetenhet hos personalen i förskolan för att utveckla ett språkstödande arbetssätt som stärker barnens möjlighet att bli flerspråkiga och delaktiga i två kulturer. Det ska därför finnas väl utvecklade rutiner för hur barn med annat modersmål ska få det stöd de behöver. Rutinerna ska finnas nedskrivna och vara diskuterade och förankrade hos alla berörda.

Syftet med riktlinjer för språkstöd i förskolan, är att precisera en gemensam inställning till flerspråkighet och utveckla det arbetssätt som behöver användas i språkstödet. Målet är att utveckla en modell och ett arbetssätt som lägger grunden för flerspråkighet för barn med annat modersmål än svenska. Utifrån stadsdelens riktlinjer för språkstöd i förskolan ska förskolans arbetssätt i mötet med barn med annat modersmål än svenska beskrivas i en handlingsplan.

Som stöd i arbetet med barn med annat modersmål, har BoU utarbetat ett arbetsmaterial. Det består av anvisningar vid upprättande av lokal handlingsplan, självvärdering för personalens kartläggning av arbetssätt, anvisningar för kartläggning av barnets språkomäner och samtalsfrågor inför samtal med föräldrar till flerspråkiga barn.

Förskolans styrdokument

Förskolans läroplan lyfter fram förskolans arbete med kulturell mångfald och modersmål. Förväntningarna på att förskolan ska kunna erbjuda modersmålsstöd har ökat. Läroplanens skrivning förstärker förskolans uppdrag när det gäller barns rätt till sitt modersmål.

"Det svenska samhällets internationalisering ställer höga krav på människors förmåga att leva med och förstå de värden som ligger i en kulturell mångfald. Förskolan är en social och kulturell mötesplats som kan stärka denna förmåga och förbereda barnen för ett liv i ett alltmer internationaliserat samhälle. Medvetenhet om det egna kulturarvet och delaktighet i andras kultur skall bidra till att barnen utvecklar sin förmåga att förstå och leva sig in i andras villkor och värderingar. Förskolan kan bidra till att barn som tillhör de nationella minoriteterna och barn med utländsk bakgrund får stöd i att utveckla en flerkulturell tillhörighet" (Lpfö 98, 2005, sid 5)

"Språk och lärande hänger oupplösligt samman liksom språk och identitetsutveckling. Förskolan skall lägga stor vikt vid att stimulera varje barns språkutveckling och uppmuntra och ta till vara barnets nyfikenhet och intresse för den skriftspråkliga världen. Barn med utländsk bakgrund som utvecklar sitt modersmål får bättre möjlighet att lära sig svenska och även utveckla kunskaper inom andra områden. Förskolan ska medverka till att barn med annat modersmål än svenska får möjlighet att både utveckla det svenska språket och sitt modersmål." (Lpfö 98, 2005, sid 6)

"Förskolan ska sträva efter att varje barn som har ett annat modersmål än svenska utvecklar sin kulturella identitet samt sin förmåga att kommunicera såväl på svenska som på sitt modersmål." (Lpfö 98, 2005 sid 9)

"Förskolan ska tillsammans med föräldrarna lägga grunden för flerspråkighet för barn med annat modersmål än svenska." (Stockholms stads budget för 2007)

Bakgrund

Många barn växer upp med flera språk och är flerspråkiga redan när de möter förskolan.

Modersmålstödet på Östermalm idag ges huvudsakligen av modersmålstränare från Språkcentrum. Förskolan ansöker om timmar från Språkcentrum en gång per termin. Samordnaren för barn i behov av särskilt stöd handlägger ansökningarna. För att få stöd krävs att barnet har relativt goda kunskaper i sitt hemspråk och att minst en förälder använder sitt modersmål i sitt dagliga umgänge med barnet. Stödet ges till barn från det år de fyller fyra. Varje barn beviljas modersmålsträning 2 timmar per vecka. Modersmålstränaren kommer ut till barnets förskola.

Många språkforskare är idag överens om hur viktigt det är att få utveckla sitt första språk, modersmålet. Barn får bättre möjligheter att lära sig svenska om modersmålet är välutvecklat. Idag anses flerspråkighet gynna den kognitiva utvecklingen. Bland annat främjas begreppsbildning, kreativt tänkande och metaspråklig medvetenhet.

I enlighet med Kommunfullmäktiges mål för verksamheten 2008 ska deltagandet i pedagogisk förskoleverksamhet redan från tidig ålder ge stora möjligheter till individuell utveckling. Detta gäller även barn med svenska som andraspråk som ges en större möjlighet att lära sig svenska före skolstarten om behovet av språkstöd i modersmålet och i barnets andraspråk, uppmärksammas på ett tidigt stadium.

Syfte

Syftet med föreliggande riktlinjer är att de ska vara en grund för förskolornas arbetssätt i mötet med barn med annat modersmål än svenska. Det är viktigt att det finns en gemensam inställning till flerspråkighet och till det arbetssätt som ska användas i språkstödet. Målet är att utveckla en modell och ett arbetssätt som lägger grunden för flerspråkighet för barn med annat modersmål än svenska.

Definition av modersmål och flerspråkighet

Modersmålet är det språk man lär sig under sina första år. Inom språkforskningen har begreppet förstaspråk använts parallellt med begreppet modersmål. Förstaspråket är det eller de språk som barnet först kommer i kontakt med genom sin familj och närmaste omgivning. Andraspråket är det/de språk som barnet kommer i kontakt med så småningom om familjen lever i ett flerspråkigt samhälle eller i ett samhälle där majoritetsspråket är ett annat än barnets förstaspråk. I riktlinjerna är andraspråket lika med svenska språket.

Med funktionell flerspråkighet menas att de olika språken används i olika domäner/sammanhang - familjen och förskolan är exempel på sådana domäner. En god funktionell flerspråkighet innebär att man kan uttrycka sig och kommunicera på de språk som används inom de olika domänerna och att man kan växla språk när man byter domän eller rör sig inom gränsområdet mellan olika domäner. För förskolebarn är det nödvändigt med en överlappning mellan de olika språken, så att de kan ta med sig kunskaper från den ena domänen in i den andra. En förutsättning för en sådan överlappning är ett bra samarbete mellan förskolan och barnens föräldrar. Förskolornas språkstödjande arbetssätt ska syfta till att lägga grunden för en funktionell flerspråkighet.

FÖRÄLDRARNAS ROLL I BARNES SPRÅKUTVECKLING

Eftersom föräldrarna har den största betydelsen för barnets utveckling av sina förstaspråk/modersmål är ett gott samarbete mellan föräldrarna och förskolans personal en viktig förutsättning för att även förskolan ska kunna stödja barnets språk- och kunskapsutveckling. Föräldrarna är en resurs och viktig källa till kunskap som kan underlätta förskolans språkliga och kulturella förståelse för barnet. Det är viktigt att föräldrarna har en dialog tillsammans med förskolepersonalen om tankar kring hur språkstödet ska användas. Föräldrarna har det största ansvaret för hur och att förstaspråket/modersmålet används.

FÖRSKOLANS ROLL I BARNES SPRÅKUTVECKLING

Det krävs en medvetenhet hos personalen i förskolan för att utveckla ett språkstödjande arbetssätt som stärker barnens möjlighet att bli flerspråkiga och delaktiga i två kulturer. Bekräftelse, positiva värderingar, respekt och förmåga att ta tillvara flerspråkighet och kultur är exempel som alla kan ha inverkan på barns självförtroende och språk- och kunskapsutveckling. Personalens attityder och förhållningssätt till barns olika språk är därför viktiga. Det handlar om att förutsättningslöst skaffa sig så mycket information om barnet/familjen som möjligt och att kartlägga barnets språk och hemsituation kring språket. Förskolan upplyser föräldrarna om vikten att prata sitt modersmål med barnet.

RIKTLINJER FÖR SPRÅKSTÖD

Mål

- Alla barn i Östermalms förskolor med annat modersmål än svenska ska få stöd för sin språkutveckling utifrån de alternativ som beskrivs i riktlinjerna
- De barn som har ett annat modersmål än svenska ska utveckla en funktionell flerspråkighet
- Språkstödet ska utformas tillsammans med barnens föräldrar

Barn och ungdom

Inom varje förskoleområde skall en årlig kartläggning göras av vilka modersmål som talas av barnen.

Inför höstintagningen samordnas intagningen så att om möjligt fler barn styrs till förskolor där barn som talar samma språk redan finns.

För att kunna ge barnen rätt stöd krävs kunskaper om språkinlärning, flerspråkighet och andraspråkinlärning samt vilket förhållningssätt och vilka metoder som är utvecklande för barnets språk- och kunskapsutveckling.

Ett stödmaterial utarbetas av Barn och ungdoms avdelning. Materialet ska fungera som en hjälp att komma igång med arbetet att använda handlingsplan och ett försök att få till stånd en samsyn i stadsdelen angående vad förskolornas arbetssätt i mötet med barn med annat modersmål än svenska bör innehålla.

Materialet kommer att bestå av:

- Lathund - Arbetsgång vid upprättande av lokal handlingsplan
- Självvärdering för personalens kartläggning av arbetssätt
- Anvisningar för kartläggning av barnets språkdomäner
- Tankar inför samtal med föräldrar till flerspråkiga barn

Vid nyrekrytering av personal ska flerspråkighet ses som en tillgång. Språkkompetens kan vara en av meriterna parallellt med pedagogisk kompetens och goda kunskaper i svenska språket.

Flerspråkiga pedagoger bör använda sina språkkunskaper när det finns barn som talar samma språk på avdelningen och när det behövs. Särskilt viktigt är det vid inskolningar och för att tolka och stötta barnen i den dagliga verksamheten.

Förskolan

Vid inskolning får förskolan information om föräldrarnas förväntningar på ”språkstödet”. Förskolan berättar om förskolans språk – svenska och hur förskolan arbetar med det. Förskolan och föräldrarna har en dialog om hur föräldrarna kan arbeta med sitt barns tvåspråkighet.

Under utvecklingssamtal kartläggs i vilka domäner/sammanhang och i vilken omfattning barnet talar sina olika språk – förstaspråk/modersmål och det svenska språket. Kartläggningen görs tillsammans av föräldrar, personal plus eventuell tolk. Målet är att kartlägga om barnet behöver stöd i modersmålet eller i svenskan.

Kartläggningen utgör underlag för förskolans handlingsplan om hur modersmålsstödet ska utformas och integreras i förskolans verksamhet.

Externt stöd

Föräldrar får aktuell information på förskoleverksamhetens hemsidor om vad som finns att välja mellan.

Externt stöd i modersmål kan vara aktuellt under förutsättning att modersmålet talas aktivt i hemmet och att barnet är i behov av språkligt stöd.

Externt stöd i modersmålet kan vara motiverat när båda språken är mycket torftiga eller när barnet inte kan svenska.

När det externa stödet behövs och hur det ska utformas bestäms av förskolans pedagoger och föräldrarna tillsammans.

Broschyerna "Två språk eller flera", "Råd till flerspråkiga familjer" och "Förskolan är till för ditt barn" från Myndigheten för skolutveckling ges till alla föräldrar, under inskolningen, översatta till barnets modersmål.

Personalen ska synliggöra och samtala med familjerna om hur de flerspråkiga barnen använder sina olika språk i förskolan och på fritiden. Föräldrarna uppmuntras att använda modersmålet i samtal med sina barn.

Föräldrarna ska ges möjlighet till insyn, delaktighet och samverkan i förskolans arbete kring barnets språkutveckling

Lokal handlingsplan

för förskolans arbete med flerspråkiga barn

(För fyllnadsanvisningar se separat dokument)

Förskolans namn:

Stadsdelens Övergripande mål

- Förskolornas arbete ska sträva efter att lägga grunden för flerspråkighet för barn med annat modersmål än svenska

Indikatorer för förskolans språkstödjande arbetssätt

Utmärkande för förskolans språkstödjande arbetssätt ska vara följande egenskaper:

- Förskolan tydliggör hur arbetet med barnen planeras, genomförs och utvärderas
- Förskolan beskriver de metoder som används och de vuxnas förhållningssätt
- Förskolan konkretiserar det språkutvecklande arbetssättets struktur och det utbud av pedagogiska aktiviteter som förekommer i barnens vardag
- Förskolan beskriver det innehåll och material som är tänkt att stimulera barnens språk

Förskolans mål

Aktiviteter

Arbetssätt

Vid inskolningen

- **Förhållningssätt**
- **Bemötande**
- **Rutiner**

Gentemot barnet

- **Förstaspråket ges legitimitet**
- **Vardagliga situationer**

Gentemot föräldrar

- **Samverkan**

Föräldrars betydelse

Föräldrar och förskolan:

Uppföljning och utvärdering